

378

Besluit van 30 juni 1976 houdende vaststelling van een algemene maatregel van Rijksbestuur tot invoering van artikel 77, tweede lid, van de Grondwet (Gratieregeling 1976)

Wij Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie van 14 november 1974, Stafafdeling Wetgeving Publiekrecht, nr. 523/674;

Overwegende, dat het wenselijk is, ter uitvoering van artikel 77, tweede lid, van de Grondwet, de regels voor de behandeling van en de beschikking op verzoekschriften om gratie te herzien en voorschriften vast te stellen omtrent de verlening van gratie onder voorwaarden;

De Raad van State van het Koninkrijk gehoord (advies van 15 januari 1975, nr. 1);

Gezien het nader rapport van Onze Minister van Justitie en de Staatssecretaris van Justitie van 2 juni 1976, Stafafdeling Wetgeving Publiekrecht, nr. 126/676;

De bepalingen van het Statuut voor het Koninkrijk in acht genomen zijnde; Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1

1. Dit besluit verstaat onder:

«Onze Minister»: Onze Minister van Justitie;

«openbaar ministerie»: het openbaar ministerie dat is belast met de tenuitvoerlegging van het vonnis of arrest, dan wel sententie, waarop het verzoekschrift om gratie betrekking heeft.

2. Onder «openbaar ministerie» worden mede begrepen de ambtenaren, belast met de vervolging van strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen.

Artikel 2

1. Omtrent verzoekschriften, overeenkomstig de wettelijke voorschriften ingediend, om vermindering, verandering of kwijtschelding van straffen, door vonnis, arrest of sententie van een Nederlandse rechter opgelegd, wordt door Onze Minister, voordat daarop wordt beschikt, het advies ingewonnen van de rechter die de straf heeft opgelegd. Verzoekschriften die niet bij Ons zijn ingediend worden, voordat het advies van de rechter wordt ingewonnen, aan Ons voorgelegd.

2. Voor de toepassing van het voorgaande lid wordt de rechter die in hoger beroep een vonnis ten aanzien van de strafoplegging heeft bevestigd, aangemerkt als de rechter die de straf heeft opgelegd.

3. De voorgaande leden blijven buiten toepassing indien het verzoekschrift is voorafgegaan door een eerder verzoekschrift om gratie van dezelfde straf, waarop binnen één jaar voor de indiening van het tweede verzoekschrift is beschikt, tenzij in het latere verzoekschrift nieuwe feiten of omstandigheden zijn aangevoerd.

Artikel 3

1. Indien het gerecht waarvan het vonnis, arrest of de sententie afkomstig is, ontbonden of opgeheven is, wordt het advies ingewonnen van de rechter aan wie de rechtsmacht is opgedragen, tevoren door dat gerecht uitgeoefend.

2. Indien de straf was opgelegd door een militair gerecht en niet overeenkomstig het eerste lid een ander gerecht is aangewezen, wordt het advies ingewonnen van het Hoog Militair Gerechtshof.

Artikel 4

1. De krachtens de voorgaande artikelen aangewezen rechter, aan wie een verzoekschrift om gratie door tussenkomst van Onze Minister is toegezonden, stelt het onverwijld in handen van het openbaar ministerie, ten einde daarover verslag te doen en een oordeel te geven over de beslissing die op het verzoekschrift ware te nemen.

2. Het openbaar ministerie draagt zorg dat de tenuitvoerlegging van de straf waarvan gratie is verzocht, wordt of blijft opgeschort, overeenkomstig de te dien aanzien geldende wettelijke voorschriften.

3. Indien naar het oordeel van het openbaar ministerie aanleiding bestaat de tenuitvoerlegging van de straf op te schorten of te schorsen met toepassing van artikel 560a van het Wetboek van Strafvordering, doet het daaromtrent onverwijld een voorstel aan Onze Minister.

Artikel 5

1. Het verslag van het openbaar ministerie behelst alle inlichtingen die op de beoordeling van het verzoekschrift van invloed kunnen zijn.

2. Onze Minister geeft nadere voorschriften omtrent de inrichting van het verslag en de daarbij te voegen bescheiden en opgaven.

Artikel 6

De rechter zendt zijn advies, met daarbij gevoegd het verslag van het openbaar ministerie, aan Onze Minister.

Artikel 7

1. Het rechterlijk advies is met redenen omkleed en ondertekend.

2. Zo het rechterlijk advies niet met eenparigheid van stemmen is vastgesteld, wordt het gevoelen van de minderheid met de daarvoor aangevoerde gronden en de verhouding der stemmen in het advies medegedeeld, indien het college dit in het belang van de zaak nuttig acht, een lid van de minderheid dit verlangt of daartoe van Onzentwege het verzoek is gedaan.

Artikel 8

1. Tenzij Wij anders hebben bepaald, is Onze Minister gemachtigd afwijzend op een verzoekschrift om gratie te beschikken, indien hij meent dat het niet voor inwilliging in aanmerking komt en tevens

a. het rechterlijk advies afwijzend luidt, dan wel

b. de inwinning van het rechterlijk advies op grond van artikel 2, derde lid, achterwege is gebleven.

2. Het eerste lid, aanhef en onder a, blijft buiten toepassing, indien het verzoekschrift een of meer vrijheidsstraffen betreft met een gezamenlijke duur van zes jaar of langer dan wel indien gebleken is dat het rechterlijk advies niet met eenparigheid van stemmen is vastgesteld. Het bepaalde in het eerste lid blijft tevens buiten toepassing, indien overeenkomstig artikel 10, eerste volzin, het gevoelen van een andere Minister is ingewonnen, en deze blijkt geeft van een van Onze Minister afwijkend gevoelen over de op het verzoekschrift te nemen beschikking.

Artikel 9

Onze Minister zendt de verzoekschriften die niet overeenkomstig het vorige artikel zijn afgedaan aan Ons toe met zijn voordracht omtrent het op het verzoek te nemen besluit. Bijgevoegd wordt het rechterlijk advies en het verslag van het openbaar ministerie met de daarbij behorende bescheiden en opgaven.

Artikel 10

Indien het wenselijk is dat enige andere Minister wordt gehoord, voordat op het verzoekschrift wordt beschikt, wint Onze Minister diens gevoelen in. De ambtsbrief van die Minister wordt, onverminderd het bepaalde in artikel 8, bij de aan Ons toe te zenden stukken gevoegd, ofwel wordt door Onze Minister en die Minister aan Ons een gemeenschappelijke voordracht gedaan.

Artikel 11

Indien Wij of Onze Minister dit wenselijk achten, wordt, behalve het advies van de in artikel 2 onderscheidenlijk artikel 3 aangewezen rechter, ook het advies ingewonnen van de Kamer voor strafzaken van de Hoge Raad der Nederlanden. Dit advies wordt bij de in artikel 9 bedoelde stukken gevoegd.

Artikel 12

Naar aanleiding van een verzoekschrift om gratie kan zowel Onze Minister als de rechter en het openbaar ministerie omtrent de veroordeelde inlichtingen inwinnen bij de daarvoor in aanmerking komende autoriteiten, instellingen en personen. Indien de ontvangen inlichtingen daartoe naar het oordeel van Onze Minister aanleiding geven, kan hij nader advies inwinnen van de rechter die de straf heeft opgelegd. De artikelen 4-7 zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 13

1. Gratie kan worden verleend onder voorwaarden die het gedrag van de veroordeelde betreffen. Deze voorwaarden mogen de godsdienstige en staatkundige vrijheid niet beperken.

2. Een van de voorwaarden kan zijn de betaling van een bepaalde geldsom die aan de Staat vervalt. Mede kan de voorwaarde worden gesteld, dat de veroordeelde de door het strafbare feit veroorzaakte schade geheel of voor een bepaald gedeelte zal vergoeden.

3. Bij de toepassing van het vorige lid bepaalt Onze Minister de plaats waar en de termijn waarbinnen de geldsom moet worden betaald, onderscheidenlijk de schade moet worden vergoed. Hij kan betaling in termijnen toestaan. Hij kan de gestelde termijn of termijnen verlengen met dien verstande dat de totale tijdsduur een tijdvak van twee jaar niet mag overschrijden. De termijn of eerste termijn vangt aan zodra de in artikel 18, derde lid, bedoelde betekening is geschied.

4. Voor zover dit bij het besluit waarbij gratie is verleend is bepaald, houdt

het openbaar ministerie onderscheidenlijk – indien het vonnis is uitgesproken met toepassing van de bijzondere strafbepalingen voor minderjarigen – de raad voor de kindbescherming toezicht op de naleving van de gestelde voorwaarden.

Artikel 14

1. Tenzij geen andere voorwaarden zijn gesteld dan die bedoeld in artikel 13, tweede lid, zijn de voorwaarden van kracht gedurende een door Onze Minister te bepalen proeftijd. Onze Minister kan deze proeftijd verkorten of verlengen. Deze proeftijd bedraagt bij veroordelingen wegens misdrijf ten hoogste drie jaren en overigens ten hoogste twee jaren. Is de veroordeling uitgesproken met toepassing van de bijzondere strafbepalingen voor minderjarigen, dan bedraagt de proeftijd ten hoogste twee jaren en eindigt hij van rechtswege wanneer de veroordeelde meerderjarig wordt.

2. De proeftijd gaat in zodra de in artikel 18, derde lid, bedoelde betekening is geschied. Hij loopt niet gedurende de tijd dat de veroordeelde rechs zijn vrijheid is ontnomen.

Artikel 15

1. Onze Minister kan aan een vereniging of stichting als bedoeld in artikel 4 van de Reclasseringsregeling 1970 dan wel aan bijzondere, door hem aangewezen, ambtenaren opdracht geven de veroordeelde bij de naleving van de voorwaarden hulp en steun te verlenen. Een dergelijke opdracht kan, indien de veroordeling is uitgesproken met toepassing van de bijzondere strafbepalingen voor minderjarigen, ook worden gegeven aan een rechtspersoon als bedoeld in artikel 4 van de Beginselenwet voor de kindbescherming.

2. Indien de veroordeelde buiten Nederland verblijft, kan de opdracht ook gegeven worden aan een andere instelling of persoon die zich tot aanvaarding van die opdracht bereid heeft verklaard.

Artikel 16

Wij kunnen, op voorstel van Onze Minister, de voorwaarden, gedurende de proeftijd of gedurende de tijd dat deze is geschorst, aanvullen, wijzigen of opheffen.

Artikel 17

1. Indien de voorwaarden niet worden nageleefd, kunnen Wij op voorstel van Onze Minister het besluit waarbij gratie is verleend herroepen. Deze herroeping vindt niet plaats dan nadat de veroordeelde, alsmede, zo deze nog minderjarig is en de veroordeling is uitgesproken met toepassing van de bijzondere strafbepalingen voor minderjarigen, degene die het gezag over hem uitoefenen, zo enigszins mogelijk, door of vanwege het openbaar ministerie zijn gehoord en het van dat verhoor opgemaakte proces-verbaal aan Ons is overgelegd.

2. De herroeping kan niet meer plaatshebben, wanneer sedert het einde van de proeftijd een termijn van drie maanden is verstreken, tenzij de veroordeelde vóór de afloop daarvan ter zake van een gedurende de proeftijd begaan strafbaar feit is vervolgd en de vervolging met een onherroepelijke strafbaarverklaring eindigt. Alsdan kan nog ter zake van het begaan van dat feit binnen drie maanden, nadat de strafbaarverklaring onherroepelijk is geworden, de herroeping geschieden.

3. In geval van herroeping wordt de geldsom teruggegeven, die ter voldoening aan een bij het herroepen besluit gestelde voorwaarde aan de Staat was betaald. Indien gedeeltelijke betaling heeft plaatsgehad, kan nochtans

bij de herroeping worden bepaald dat het gestorte bedrag niet wordt teruggegeven, onder vermindering van de duur van de te ondergane vrijheidsstraf naar evenredigheid.

Artikel 18

1. Wanneer Wij gunstig op een verzoekschrift om gratie hebben beschikt, wordt afschrift van Ons besluit aan de veroordeelde uitgereikt en de verzoeker, zo deze een ander is, van de gratieverlening in kennis gesteld.

2. Wanneer het verzoek wordt afgewezen stelt Onze Minister de veroordeelde en de verzoeker, zo deze een ander is, daarvan in kennis.

3. Wanneer gratie is verleend onder voorwaarden, wordt de inhoud van die voorwaarden betekend aan de veroordeelde en aan degene die met het verlenen van hulp en steun is belast. Indien de voorwaardelijke gratieverlening een veroordeling betreft welke is uitgesproken met toepassing van de bijzondere strafbepalingen voor minderjarigen, geschiedt de betekening tevens aan degenen die het gezag over de minderjarigen uitoefenen. Van iedere aanvulling, wijziging of opheffing van de voorwaarden, dan wel van de herroeping van een besluit waarbij gratie is verleend, wordt eveneens op deze wijze kennis gegeven. De betekening geschiedt aan de veroordeelde in persoon.

4. Van de in de voorgaande leden van dit artikel bedoelde beschikkingen wordt een kennisgeving gezonden aan de rechter die omtrent het verzoekschrift heeft geadviseerd.

Artikel 19

1. Indien bijzondere omstandigheden Onze Minister aanleiding geven om, zonder dat een daartoe strekkend verzoekschrift is ingediend, een voorstel tot gratieverlening in overweging te nemen, wordt het advies ingewonnen van de in artikel 2 onderscheidenlijk artikel 3 aangewezen rechter. Tenzij, met Onze machtiging, Onze Minister anders bepaalt, zijn de artikelen 4-7, 9-12 en 20 bij het inwinnen van het advies van toepassing.

2. Wanneer in zodanige geval gratie wordt verleend, zijn de artikelen 13-17 en 18, eerste, derde en vierde lid, van toepassing.

Artikel 20

1. Indien een verzoekschrift strekt tot het verkrijgen van gratie van de doodstraf, opgelegde vonnis of sententie van de militaire rechter, wordt daarop, behalve de in artikel 2 onderscheidenlijk artikel 3 aangewezen rechter, gehoord de Hoge Raad, die zijn advies in een algemene vergadering vaststelt.

2. Strekt het verzoekschrift tot het verkrijgen van gratie van de doodstraf, opgelegd door een vonnis van een krachtens de Wet Oorlogsstrafrecht aangewezen bijzondere rechtbank, dan wordt, behalve het advies van die rechtbank, het advies ingewonnen van het Bijzondere Hoogerechtshof.

3. Ten aanzien van de in dit artikel bedoelde verzoekschriften blijft artikel 8, eerste lid, buiten toepassing.

Artikel 21

De artikelen 1-19 blijven van toepassing, indien een door de rechter opgelegde straf bij wege van gratie is verminderd, dan wel veranderd in een andere straf, en daarvan alsnog vermindering of kwijtschelding wordt verzocht.

Artikel 22

1. Dit besluit treedt in werking met ingang van 1 oktober 1976.
2. Op het tijdstip waarop dit besluit in werking treedt vervalt het Koninklijk besluit van 13 december 1887, Stb. 215 «Gratiebesluit», alsmede het Koninklijk besluit van 21 oktober 1856, nr. 82, houdende eene Instructie voor het Departement van Justitie nopens de afwijzing van sommige verzoeken om gratie.

Artikel 23

In gevallen waarin, op het tijdstip waarop dit besluit in werking treedt, nog moet worden beslist op een vóór dat tijdstip ingediend verzoekschrift om gratie, blijven de op dat tijdstip vervallende bepalingen van toepassing op de te volgen procedure.

Artikel 24

Dit besluit kan worden aangehaald als «Gratieregeling 1976».

Lasten en bevelen, dat dit besluit, met de nota van toelichting, in het Staatsblad en het Publikatieblad van de Nederlandse Antillen zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State van het Koninkrijk.

Soestdijk, 30 juni 1976

Juliana

De Minister van Justitie,
Van Agt

De Staatssecretaris van Justitie,
H. J. Zeevalking

Uitgegeven de *twintigste* juli 1976

De Minister van Justitie a.i.,
De Gaay Fortman

NOTA VAN TOELICHTING

Algemeen

Artikel 77, tweede lid, van de Grondwet bepaalt, dat de Koning het recht van gratie van straffen uitoefent na het advies te hebben ingewonnen van de rechter daartoe bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. De hier bedoelde algemene maatregel van bestuur is het Koninklijk besluit van 13 december 1887, Stb. 215, het z.g. Gratiebesluit. Dit besluit bevat tevens enige voorschriften die bij de behandeling van verzoeken om gratie in acht moeten worden genomen.

Het Gratiebesluit van 1887, dat voor het laatst is gewijzigd in 1932, is verouderd. Onder meer regelt het niet de verlening van gratie onder voorwaarden. Aangezien het aantal voorwaardelijke gratieverleningen het aantal gevallen waarin onvoorwaardelijk gratie is verleend evenaart of overtreft, behoeft het geen betoog dat deze lacune in de bestaande regeling een ernstig gemis is¹.

¹ Zie het volgende overzicht van de in enkele recente jaren genomen beslissingen op verzoekschriften om gratie.

Inhoud van de genomen beslissing	1971	1972	1973	1974	1975
Onvoorwaardelijk gegratieerd	604	777	780	840	629
Voorwaardelijk gegratieerd	825	756	770	742	709
Verwisseld	23	32	41	47	38
Afgewezen	4190	4411	4155	3912	3734
Buiten beschikking gebleven a)	341	398	371	389	707
Voorwaardelijke gratie herroepen	27	5	20	19	24

a) B.v. omdat de straf reeds is ondergaan of het gratieverzoek ingetrokken, dan wel omdat tegen het vonnis waarop het gratieverzoek betrekking had nog enig gewoon rechtsmiddel openstond. Bij de cijfers voor 1975 moet rekening worden gehouden met de gratie die is verleend naar aanleiding van de achterstand in de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen.

Anderzijds komen in de bestaande regeling verschillende bepalingen voor die thans geheel in onbruik zijn geraakt. Dit geldt o.a. voor artikel 5, dat bepaalt dat gratieverzoeken, door gevangenen ingediend, voorzien moeten zijn van het «visum» van de directeur van de inrichting waar de gevangene verblijft.¹ Ook artikel 2 van het Gratiebesluit van 1887, dat betrekking heeft op verzoeken om gratie van straffen, bij vonnis van een rechter in de koloniën of een consulaire rechter opgelegd, heeft zijn zin verloren.

In de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen is het recht van gratie van straffen, bij vonnis van de burgerlijke rechter opgelegd, aan de Gouverneur toegekend (zie artikel 16 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen, Stb. 1955, 136). Daaraan kan nog worden toegevoegd dat, indien de Hoge Raad der Nederlanden ten principale recht heeft gedaan in een strafzaak, berecht door de Antilliaanse rechter, waartegen overeenkomstig artikel 11 van de Cassatieregeling voor de Nederlandse Antillen (Rijkswet van 20 juli 1961, Stb. 212), beroep in cassatie was ingesteld, deze beslissing ingevolge artikel 15, tweede lid, van die Rijkswet ten uitvoer wordt gelegd als een einduitspraak in de Nederlandse Antillen in hoger beroep gegeven.

Op grond van het vorenstaande is het gewenst het Koninklijk besluit van 1887 te vervangen door een nieuwe «Gratieregeling». Hiertoe dient het thans te bespreken ontwerp-besluit. Bij de voorbereiding daarvan is gebruik gemaakt van de adviezen die de uit leden van de rechterlijke macht en de

¹ De in dit artikel nog genoemde «colleges van regenten» zijn bij de inwerkingtreding van de tegenwoordige Gevangenismaatregel in 1953 afgeschaft.

partementsambtenaren samengestelde Commissie Herziening Gratieregeling (de commissie-Kazemier) over deze materie heeft uitgebracht. De ondergetekende is de commissie zeer erkentelijk voor het aandeel dat zij in de totstandkoming van het ontwerp-besluit heeft gehad. Op het ontwerp-besluit werd de rechterlijke macht, daaronder de Hoge Raad der Nederlanden en de Procureur-Generaal bij dat college, gehoord. De geraadpleegde rechterlijke autoriteiten konden zich, behoudens een aantal opmerkingen die alsnog in het ontwerp zijn overgenomen, met de voorgestelde regeling verenigen.

De voorgestelde regeling heeft de vorm van een algemene maatregel van Rijksbestuur. Deze vorm is gekozen omdat de regeling mede betrekking zal hebben op verzoekschriften om gratie van straffen die zijn opgelegd bij vonnis van de Nederlandse militaire rechter in de Nederlandse Antillen. De rechtsmacht van de militaire rechter berust op Rijkswetgeving. Zij kan op basis van het z.g. Navo Statusverdrag of bilaterale overeenkomsten zich ook buiten de grenzen van het Koninkrijk uitstrekken (zie ook art. 2 Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 76 Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht). Zo neemt de Nederlandse militaire rechter kennis van strafbare feiten gepleegd door in de Bondsrepubliek Duitsland gelegerde Nederlandse militairen¹. Voor het overige zal de voorgestelde regeling alleen betrekking hebben op vonnissen van de Nederlandse rechter, dus niet op vonnissen of arresten gewezen door de rechter die in de Nederlandse Antillen bevoegd is.

De artikelen 1-12 van de nieuwe Gratieregeling regelen de procedure die bij de behandeling van en de beslissing op gratieverzoeken in acht moet worden genomen. Deze voorschriften komen in hoofdzaak overeen met de bestaande bepalingen en sluiten aan bij de praktijk van de behandeling van gratieverzoeken.

Een verschil echter is dat in de voorgestelde regeling thans uitdrukkelijk is bepaald dat de Minister van Justitie zich in het algemeen gemachtigd kan achten om een gratieverzoek af te wijzen, indien hij meent dat het niet voor inwilliging vatbaar is en het rechterlijk advies eveneens afwijzend luidt (zie art. 8). Een dergelijke algemene machtiging tot afwijzing van gratieverzoeken komt niet voor in het Gratiebesluit van 1887. De mogelijkheid daartoe is indertijd echter voorzien in een Koninklijk besluit van 21 oktober 1856, nr. 82, houdende een Instructie voor het Departement van Justitie nopens de afwijzing van sommige verzoeken om gratie.

Het is ter wille van de duidelijkheid gewenst, dat de inhoud van deze laatste regeling een plaats vindt in het ontwerp-besluit. Het genoemde Koninklijk besluit van 1856 kan in verband hiermede komen te vervallen.

In de artikelen 13-17 van het ontwerp-besluit is de verlening van gratie onder voorwaarden geregeld. Behoudens de verwisseling van vrijheidsstraf in een geldboete, die in het Gratiebesluit van 1887 is geregeld en kan worden gezien als een vorm van voorwaardelijke gratie onder ontbindende voorwaarden, is de voorwaardelijke gratieverlening thans nog geheel gebaseerd op een aantal ministeriële circulaires en richtlijnen. Dit had het voordeel dat de praktijk van het gratierecht zich op dit punt tot dusver vrijelijk kon ontwikkelen.

Voor een diepgravende uiteenzetting van de betekenis en de ontwikkeling van de voorwaardelijke gratie in Nederland, ook in vergelijking met de ontwikkeling in buitenlandse rechtsstelsels, moge worden verwezen naar de belangwekkende en voortreffelijk gedocumenteerde dissertatie «Leemten in het gratierecht» van mr. dr. O. E. van Schravendijk, die indertijd als lid, tevens secretaris, deel heeft uitgemaakt van de commissie-Kazemier.

Na de totstandkoming van de voorgestelde regeling zal de praktijk van het gratierecht, voor zover het de voorwaardelijke gratie betreft, zich in een strakker kader verder moeten ontwikkelen. Hier staat echter tegenover, dat het instituut van de voorwaardelijke gratieverlening duidelijker omlijnd zal zijn, hetgeen in het belang is van de rechtszekerheid. De ministeriële circulaires zullen dan geheel of gedeeltelijk kunnen vervallen. Daarbij moge worden bedacht dat de voorgestelde regeling is gebaseerd op een langjarige ervaring en ondervinding, zodat het niet te verwachten is dat zij aan de praktijk van de voorwaardelijke gratieverlening ernstige belemmeringen zal opleg-

¹ Heeft een buitenlandse militaire rechter ingevolge internationale overeenkomst hier te lande rechtsmacht ten aanzien van strafbare feiten gepleegd door een in Nederland gelegerde vreemde militair, dan zal op een eventueel gratieverzoek moeten worden beslist door de staat waartoe die rechter behoort; in de praktijk doet dit geval zich overigens niet voor.

gen, nog daargelaten dat de regeling uiteraard altijd nader kan worden aangepast.

In artikel 13 is aangegeven welke voorwaarden wel en welke niet kunnen worden gesteld. Het volgende artikel bepaalt dat die voorwaarden van kracht zullen zijn gedurende een door de Minister van Justitie te bepalen proeftijd die voor misdrijven op ten hoogste drie en voor overtredingen op ten hoogste twee jaar kan worden gesteld. In artikel 15 is voorzien in de mogelijkheid om de veroordeelde aan wie gratie is verleend te doen begeleiden door een reclasseringsinstelling, c.q. een rechtspersoon als bedoeld in artikel 4 van de Beginselenwet voor de kindbescherming. Ten slotte regelen de artikelen 16 en 17 de wijziging of aanvulling van de voorwaarden, welke in bepaalde gevallen wenselijk kan zijn, en de eventuele herroeping van het Koninklijk besluit waarbij gratie is verleend, indien blijkt dat de voorwaarden niet worden nageleefd.

Volgens de ministeriële circulaire die op het ogenblik het instituut van de voorwaardelijke gratieverlening regelen, vindt de wijziging of aanvulling van de voorwaarden c.q. de vervallenverklaring van de voorwaardelijke gratieverlening plaats bij beschikking van de Minister van Justitie, daartoe gemachtigd door de Koning. Waar de verlening van gratie onder voorwaarden en de vaststelling van die voorwaarden geschiedt bij Koninklijk besluit, verdient het uit staatsrechtelijk oogpunt de voorkeur een eventuele herroeping van de gratie of een wijziging c.q. aanvulling van de voorwaarden eveneens bij Koninklijk besluit te doen geschieden.

Dit houdt tevens de extra-waarborg voor de veroordeelden in, dat aan deze nadere beschikkingen de grootst mogelijke aandacht zal worden besteed. Overigens is het aantal gevallen waarin later teruggekomen wordt op een besluit tot verlening van voorwaardelijke gratie thans al zeer beperkt. In 1971, 1972, 1973, 1974 en 1975 werd hiertoe in 27 onderscheidenlijk 5, 20, 19 en 24 gevallen besloten. Het aantal gevallen waarin de voorwaarden nadien worden gewijzigd of aangevuld is nog geringer.

Bepaald is nog dat de herroeping niet plaatsvindt dan nadat de veroordeelde, zo enigszins mogelijk, door of vanwege het openbaar ministerie is gehoord en het van dat proces-verbaal opgemaakte verhoor is overgelegd (zie artikel 17, eerste lid).

Opgemerkt wordt nog dat in de Reclasseringsregeling 1970 (Stb. 598) reeds uitdrukkelijk rekening is gehouden met beslissingen waarbij voorwaardelijk gratie is verleend (zie artikel 62, tweede lid).

In de slotartikelen van de ontworpen regeling (de artikelen 18-24) is thans uitdrukkelijk voorgeschreven dat, indien gunstig op het gratieverzoek is beschikt, van het desbetreffende Koninklijk besluit afschrift aan de gegratieerde wordt uitgereikt (zie artikel 18, eerste lid).

ARTIKELEN

Considerans

In de considerans en ook elders in het ontwerp-besluit wordt telkens gesproken van «verzoekschriften om gratie» in plaats van verzoeken om gratie zoals de oude regeling doet. De voorgestelde terminologie sluit aan bij die van de artikelen 558 e.v. van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 1. Onder «openbaar ministerie» zal moeten worden begrepen – indien een gratieverzoek betrekking heeft op een vonnis of sententie van de militaire rechter – de Advocaat-Fiscaal voor de krijgsmacht, c.q. de fiscaal of auditeur-militair.

Artikel 2. De regel dat op het verzoekschrift om gratie het advies wordt ingewonnen van de rechter die de straf heeft opgelegd, is overgenomen uit het Gratiebesluit van 1887. In artikel 2, tweede lid, is die regel nog enigszins verduidelijkt door de bepaling dat wanneer de straf waarvan gratie wordt verzocht in hoger beroep is bevestigd, de rechter moet worden gehoord die in hoger beroep uitspraak heeft gedaan; dus niet de rechter in eerste aanleg

(vgl. H.R. 15 december 1953, N.J. 1954, nr. 70). Heeft de Hoge Raad in cassatie ten principale straf opgelegd, dan zal dit college moeten worden gehoord. Het is nog denkbaar, dat in geval van revisie de Hoge Raad de zaak overeenkomstig de artikelen 465, tweede lid, jo. 461, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering verwijst naar een gerechtshof en dat dit laatste college het gewijsde, voor zover het de opgelegde straf betreft, handhaaft. In dat geval zal het gerechtshof moeten gelden als de rechter die de straf heeft «opgelegde». Het leek niet nodig de ontworpen regeling met een bijzondere bepaling voor dit uitzonderlijke geval te belasten.

De «rechter» in artikel 2, eerste lid, kan zowel de Nederlandse burgerlijke als militaire strafrechter zijn. Om die reden zijn in de artikelen 1 t/m 3 de woorden «vonnis», «arrest» en «sententie» naast elkander gebezigd. Zoals in het algemeen gedeelte van de nota van toelichting reeds is opgemerkt, heeft de Nederlandse militaire rechter ook rechtsmacht buiten Nederland. In dit verband kunnen worden genoemd: de permanente krijgsraad in de Nederlandse Antillen, de mobiele krijgsraad buitenland landmacht en de mobiele krijgsraad buitenland luchtmacht.

Bij «wettelijke voorschriften» in artikel 2, eerste lid, (een uitdrukking die aan het bestaande Gratiebesluit is ontleend) moet worden gedacht aan de artikelen 558 e.v. W.v.Sv., artikel 206 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht en artikel 205 van de Rechtspleging bij de Zeemacht. Het vonnis of arrest zal dus kracht van gewijsde moeten hebben bekomen voordat van een daarbij opgelegde straf gratie kan worden verzocht en verleend. Bij verzoekschriften om «verandering» van straf kan worden gedacht aan verzoekschriften die strekken tot het verkrijgen van gratie van de doodstraf, opgelegd bij vonnis van de militaire rechtbank of een bijzondere rechtbank (zie ook artikel 21).

Tot 1973 bepaalde het Wetboek van Strafvordering (art. 559) dat de bij de griffies van de gerechten ingediende verzoekschriften om gratie bij de Minister van Justitie werden ingezonden «teneinde aan de Koning te worden ingeleverd». Deze toevoeging is bij de Wet van 21 maart 1973, Stb. 135, tot herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering omtrent de opschorting van de tenuitvoerlegging van vonnissen of arresten in verband met de indiening van verzoekschriften om gratie geschrapt, omdat ze in het verband van het Wetboek van Strafvordering minder ter zake dienende was. Overeenkomstig de in de memorie van toelichting bij die wetwijziging gedane toezegging (zie Zitting 1971-1972, 11 933, nr. 3, blz. 5, rechterkolom) is het bedoelde voorschrift overgebracht naar het onderhavige ontwerp-besluit (zie artikel 2, eerste lid, laatste volzin). Daarbij is dit artikellid zodanig geformuleerd dat het ook ziet op verzoekschriften die niet bij de griffie zijn ingediend maar rechtstreeks door de veroordeelde bij het Ministerie van Justitie zijn ingezonden, zoals in de praktijk soms pleegt voor te komen.

Het derde lid van artikel 2 is ontleend aan het reeds in het algemeen gedeelte van deze nota genoemde Koninklijk besluit van 1856. Op grond van dit besluit is de Minister van Justitie gemachtigd verzoeken om gratie af te wijzen zonder daarop vooraf de rechter te horen, indien het verzoek een herhaling is van een eerder verzoekschrift waarop binnen één jaar vóór de indiening van het latere verzoek is beschikt. Zou op ieder herhaald verzoekschrift om gratie de rechter telkens opnieuw moeten worden gehoord, dan zou deze tot een weinig zinvolle arbeid verplicht worden. Het is immers niet te verwachten dat hij anders zal adviseren dan hij op het eerdere verzoekschrift om gratie deed. Conform de departementale praktijk bij de behandeling van gratieverzoeken, lijkt een opnieuw horen van de rechter echter wel zinvol, indien in het nadere verzoekschrift nieuwe feiten of omstandigheden worden aangevoerd, die alsnog zouden kunnen leiden tot een herziening van de eerder genomen beschikking. (Die beschikking kan dus zowel een afwijzing van het eerdere gratieverzoek als een gedeeltelijke inwilliging hebben ingehouden). Onder artikel 2, derde lid, valt ook het geval dat het eerdere verzoekschrift is ingediend door de veroordeelde en het latere door een derde, b.v. een familielid, of vice versa.

Artikel 3. Het eerste lid van dit artikel komt overeen met artikel 4 van het Gratiebesluit 1887. In het tweede lid van het ontworpen artikel is een bijzondere voorziening gegeven voor vonnissen afkomstig van een militair gerecht waarvan de rechtsmacht na de opheffing niet op een ander gerecht is overgegaan (vgl. artikel 3, tweede lid, van het bestaande Gratiebesluit). Volgens artikel 3, tweede lid, van het bestaande Gratiebesluit wordt op gratieverzoeken van vonnissen gewezen door een militaire rechter buiten het Rijk in Europa het Hoog Militair Gerechtshof gehoord. In de praktijk wordt echter ook in die gevallen doorgaans het advies ingewonnen van de rechter die de straf heeft opgelegd. Deze praktijk is in het onderhavige ontwerp-besluit vastgelegd (zie artikel 2, eerste lid).

Artikelen 4-7. Deze artikelen, waarin de inwinning van advies bij het openbaar ministerie en de rechter is geregeld, sluiten aan bij de regeling die thans is neergelegd in de artikelen 6, 8, 9 en 10 van het Gratiebesluit 1887. De tekst van de artikelen is gemoderniseerd. Daarbij is achterwege gelaten wat beter bij ministeriële circulaires kan worden geregeld, zoals de vraag welke gegevens het verslag van het openbaar ministerie precies moet bevatten, alsmede de daaraan toe te voegen bijlagen en bescheiden.

Artikel 560a, dat bij de Wet van 21 maart 1973, Stb. 135, in het Wetboek van Strafvordering is ingevoegd, bepaalt dat de Minister van Justitie in gevallen waarin de indiening van een gratieverzoek niet van rechtswege de tenuitvoerlegging van het vonnis opschort alsnog kan bepalen dat de tenuitvoerlegging wordt of blijft opgeschorst. Opdat van deze bevoegdheid een zo doeltreffend mogelijk gebruik kan worden gemaakt, is in artikel 4, derde lid, van het ontwerp-besluit voorgeschreven dat het openbaar ministerie, indien het van mening is dat voor toepassing van genoemd wetsartikel in een concreet geval aanleiding bestaat, daaromtrent onverwijld een voorstel doet aan de Minister van Justitie. Zo nodig zal dit ook telefonisch kunnen geschieden.

Artikel 8. Dit artikel bepaalt in welke gevallen de Minister van Justitie gemachtigd is het verzoek af te wijzen zonder die beslissing vooraf aan de Kroon voor te dragen. In het artikel is de inhoud verwerkt van het reeds in het algemeen gedeelte van de nota van toelichting genoemde Koninklijk besluit van 21 oktober 1856, nr. 82, houdende een Instructie voor het Departement van Justitie nopens de afwijzing van sommige verzoeken om gratie.

Een verschil met de bestaande regeling is evenwel dat bij de machtiging, om conform het rechterlijk advies afwijzend te beschikken op een gratieverzoek, een voorbehoud is gemaakt voor verzoekschriften die betrekking hebben op een of meer vrijheidsstraffen met een (gezamenlijke) duur van zes jaar of langer. Aan een verzoekschrift om gratie moet hier, gezien de zwaarte van de straf waarop het betrekking heeft, een bijzonder gewicht worden toegekend. Eveneens is een voorbehoud gemaakt voor die gevallen waarin het rechterlijk advies niet met eenparigheid van stemmen is vastgesteld en daarvan in het advies blijkt. Ook dan lijkt het gewenst de Kroon in de beslissing tot afwijzing van het verzoek te betrekken.

Ten slotte is thans uitdrukkelijk bepaald, dat indien het gevoelen van een andere Minister op het verzoekschrift is ingewonnen en deze een andere zienswijze dan de Minister van Justitie heeft over de op het verzoekschrift te nemen beschikking, de beslissing aan de Kroon wordt voorgedragen.

In artikel 20, derde lid, van het ontwerp-besluit is verder bepaald dat artikel 8, eerste lid, buiten toepassing blijft op verzoekschriften om gratie van de doodstraf.

Het ontwerp-artikel laat de mogelijkheid onverlet, dat in incidentele gevallen wegens bijzondere redenen de Kroon in de gratieprocedure wordt betrokken in afwijking van het in dat artikel bepaalde.

Artikelen 9-11. Deze artikelen corresponderen met de artikelen 11-13 van de bestaande regeling. Aan artikel 11 derogeert artikel 20, eerste lid, dat be-

trekking heeft op verzoekschriften tot het bekomen van gratie van de doodstraf, door vonnis of sententie van de militaire rechter opgelegd.

Artikel 12. In de eerste volzin van dit artikel is bepaald dat naar aanleiding van een verzoekschrift om gratie zowel de Minister van Justitie als de rechter en het openbaar ministerie omtrent de veroordeelde inlichtingen kunnen inwinnen bij de daarvoor in aanmerking komende autoriteiten, instellingen en personen. Op het ogenblik worden reeds veelvuldig inlichtingen gevraagd bij organisaties en personen die op het terrein van de reclassering of kinderbescherming werkzaam zijn. Zo werd in 1974 in 167 gevallen door het departement van de ondergetekende zelfstandig een reclasseringsrapport (of een aanvulling daarop) ingewonnen. Het komt echter ook voor dat bij andere instellingen gegevens worden opgevraagd; bij voorbeeld, wanneer het verzoek betrekking heeft op een veroordeling wegens belastingfraude, bij de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

Het is niet uitgesloten dat naar aanleiding van de ontvangen informatie de behoefte bestaat aan een nader advies van de rechter die de straf heeft opgelegd. Op de aanvraag daarvan zijn dan de normale regelen voor het inwinnen van advies van de rechterlijke autoriteiten op gratieverzoeken van toepassing (o.a. moet het nadere advies dus gemotiveerd zijn). In artikel 12, voorlaatste en laatste volzin, is dit geval thans uitdrukkelijk geregeld.

Artikelen 13-17. Deze artikelen, die de voorwaardelijke gratie betreffen, zijn reeds in het algemeen gedeelte van deze nota in hoofdzaken toegelicht. Bij de verschillende artikelen wordt nog het volgende opgemerkt.

Artikel 13. Een van de voorwaarden die op grond van dit artikel aan het besluit tot het verlenen van gratie kan worden verbonden, is dat de veroordeelde zich zal onthouden van het plegen van strafbare feiten; een andere dat hij de hem eventueel door een reclasseringinstelling of -ambtenaar te geven aanwijzingen zal opvolgen. Bij voorwaardelijke gratiëring van strafrechtelijk minderjarigen zal een rechtspersoon als bedoeld in artikel 4 van de Beginselenwet voor de kinderbescherming kunnen worden aangewezen (zie artikel 15, eerste lid, van het ontwerp-besluit).

In het tweede lid van artikel 13 is een tweetal 'bijzondere' voorwaarden met zoveel woorden omschreven om iedere twijfel over de bevoegdheid tot het stellen van die voorwaarden uit te sluiten. Het betreft hier de verplichting tot het betalen van een geldsom, die aan de schatkist ten goede komt, en de verplichting tot (gehele of gedeeltelijke) schadeloosstelling van het slachtoffer.

Het Gratiebesluit van 1887 kende de mogelijkheid van verwisseling van vrijheidsstraffen in geldboeten. Aan een dergelijke figuur naast het instituut van de voorwaardelijke gratieverlening, zoals geregeld in de artikelen 13-17 van het ontwerp-besluit, bestaat niet langer behoefte. Op grond van artikel 13, tweede lid, eerste volzin, van het ontwerp-besluit zullen immers niet alleen vrijheidsstraffen maar ook andere straffen (bij voorbeeld de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen) geheel of ten dele in een geldboete kunnen worden «verwisseld», namelijk in die zin dat de veroordeelde ge gratieerd wordt waarbij als enige voorwaarde wordt gesteld dat hij een bepaalde geldsom zal betalen die aan de Staat vervalt. Andere voorwaarden, het gedrag van de veroordeelde betreffende, eventuele begeleiding door een reclasseringinstelling etc., zijn volgens de ontworpen regeling facultatief.

Het stellen van de bovenbedoelde voorwaarde komt in aanmerking wanneer er gronden bestaan om de veroordeelde te gratiëren, maar anderzijds het feit of de feiten waarvoor de veroordeling was uitgesproken van dien aard waren, dat een sanctie die voor de veroordeelde het karakter van een «straf» heeft niet achterwege kan blijven.

Artikel 13, derde lid, voorziet in de mogelijkheid dat de betaling van de aan de Staat verschuldigde geldsom c.q. de schadeloosstelling aan het slachtoffer

fer in termijnen zal geschieden. De gegratieerde zal daardoor in bepaalde gevallen gemakkelijker aan de voorwaarde(n) kunnen voldoen dan wanneer betaling ineens zou moeten plaatsvinden. Ook kan een gestelde termijn worden verlengd. De betaling moet echter haar beslag krijgen uiterlijk twee jaar na het tijdstip waarop de in artikel 18, derde lid, bedoelde betekening van het gratiebesluit aan de veroordeelde is geschied. (Vgl. artikel 24a, laatste lid, van het bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangige wetsontwerp tot herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering betreffende de tenuitvoerlegging van vermogensstraffen; kamerstuk 1974-1975, 13 386.) Zie verder artikel 17, derde lid, van het ontwerp-besluit.

Aan een bijzondere voorwaarde, inhoudende dat de veroordeelde zich ter verpleging zal laten opnemen in een inrichting (vgl. artikel 14c, tweede lid, Sr.) bestaat geen behoefte. Het lijkt ook niet juist een dergelijke verpleging te effectueren door middel van een besluit tot voorwaardelijke gratieverlening. Vgl. nog artikel 77z, vierde lid, Sr. Het vierde lid van het voorgestelde artikel sluit aan bij de artikelen 14d, eerste lid, en 77aa, eerste lid, Sr.

Artikel 14. De maximum-duur van de proeftijd is gelijk aan die welke in artikel 14b Sr. is bepaald ten aanzien van voorwaardelijke veroordeling wegens misdrijf respectievelijk overtreding. Werd de veroordeling uitgesproken met toepassing van de bijzondere bepalingen voor minderjarigen (artikelen 77f-77kk Sr.), dan is de proeftijd nooit langer dan twee jaar en eindigt hij van rechtswege zodra de veroordeelde meerderjarig wordt; een en ander conform het bepaalde in artikel 77z, eerste lid, Sr. Het lijkt het meest praktisch dat de bepaling van de duur van de proeftijd in een concreet geval wordt overgelaten aan de Minister van Justitie. Daarbij laat het artikel hem de vrijheid de eenmaal vastgestelde proeftijd, indien het gedrag van de veroordeelde daartoe aanleiding geeft, nadien te verkorten of te verlengen, uiteraard met inachtneming van het in het ontworpen artikel voorgestelde maximum van drie resp. twee jaar.

Is als enige voorwaarde gesteld de betaling van een geldsom die aan de Staat vervalt of de vergoeding van de schade aan het slachtoffer, dan bestaat aan het stellen van een «proeftijd» naast de termijn waarbinnen betaling moet volgen geen behoefte.

Zie voor het tweede lid van artikel 14 het tweede en derde lid van artikel 14b Sr.

Artikel 15. De inschakeling van een reclasseringsinstelling, die de veroordeelde aan wie voorwaardelijk gratie is verleend, gedurende de proeftijd begeleidt, is zeer gebruikelijk. In de artikelen 61 en 62 van de Reclasseringsregeling 1970 is met deze figuur dan ook reeds rekening gehouden.

Bij de «ambtenaren», waarvan in artikel 15, eerste lid, sprake is, is gedacht aan de in artikel 23, onder b, van de Reclasseringsregeling 1970 bedoelde reclasseringsambtenaren. De aanwijzing van andere ambtenaren, b.v. van een organisatie werkzaam op het terrein van de kindbescherming, of van een instelling van geestelijke volksgezondheid, is echter niet bij voorbaat uitgesloten. Het eerste lid voorziet ook in de mogelijkheid dat een instelling als bedoeld in artikel 4 van de Beginselenwet voor de kindbescherming wordt aangewezen.

Het tweede lid van het ontworpen artikel geeft een bijzondere voorziening voor het geval dat de veroordeelde zich niet in het Europese deel van het Koninkrijk bevindt. Het kan dan nut hebben de opdracht te verlenen aan een instelling of persoon in de Nederlandse Antillen. Men zie ook artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 15 laat de mogelijkheid open dat de verlening van hulp en steun wordt opgedragen aan een andere instelling, persoon of ambtenaar dan degene die daarmede tevoren was belast. Dit zal kunnen gebeuren hetzij ambtshalve hetzij op verzoek van de veroordeelde of de hulpverlenende instantie of persoon.

Artikelen 16 en 17. Aan deze artikelen ligt de gedachte ten grondslag dat de Kroon, die bij de gratieverlening voorwaarden stelt, de aangewezen instantie is om die voorwaarden, indien het gedrag van de gegratieerde of de omstandigheden waarin hij verkeert daartoe aanleiding geven, te wijzigen, aan te vullen of op te heffen, dan wel om bij niet naleving van de voorwaarden het gratiebesluit te herroepen.

In artikel 17, eerste lid, is gewaarborgd dat de herroeping van een besluit waarbij voorwaardelijk gratie is verleend niet zal plaatsvinden dan nadat de gegratieerde, en indien hij minderjarig is (en de veroordeling is uitgesproken met toepassing van de artikelen 77a-77kk Sr.), degenen die het gezag over hem uitoefenen, zo enigszins mogelijk in de gelegenheid zijn geweest hun zienswijze daaromtrent te geven; het van dit verhoor opgemaakte proces-verbaal zal bij de stukken worden gevoegd.

Het tweede lid van artikel 17 sluit aan bij de regeling van de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke veroordeling (zie artikel 14h, tweede lid, Sr.).

Artikel 17, derde lid, bepaalt dat in geval van herroeping een geldsom die ter voldoening aan een bij het herroepen besluit gestelde voorwaarde aan de Staat was betaald (hieronder valt dus niet de betaling van een schadevergoeding die aan het slachtoffer ten goede is gekomen) wordt teruggegeven aan de veroordeelde. Evenwel kan bij de herroeping vermindering van de alsnog te ondergane vrijheidsstraf worden toegepast in evenredigheid tot het door de veroordeelde reeds betaalde bedrag, waarbij dit bedrag niet wordt gerestitueerd. Die laatste mogelijkheid komt in aanmerking, wanneer bij voorbeeld betaling in drie gelijke termijnen was toegestaan en één termijn of twee termijnen waren voldaan; de straf die moet worden ondergaan, kan dan met een/derde resp. twee/derde worden verminderd.

Overigens spreekt niet vanzelf dat bij herroeping een reeds aan de Staat betaalde geldsom wordt teruggegeven dan wel de straf naar evenredigheid wordt verminderd onder behoud van het gestorte. De herroeping moet immers geacht worden geen terugwerkende kracht te hebben, tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald. Niettemin is de gekozen oplossing te prefereren, omdat anders het resultaat zou zijn, dat een veroordeelde die een gratieverzoek heeft ingediend waarop aanvankelijk gunstig was beschikt uiteindelijk slechter af is dan de veroordeelde die in het geheel geen verzoek heeft ingediend of wiens verzoek aanstonds werd afgewezen. Niet alleen moet hij dan alsnog de straf ondergaan waarop zijn gratieverzoek betrekking had, maar tevens heeft hij de geldsom verloren die als uitloeijsel van de voorwaardelijke gratieverlening was voldaan. Zou de teruggave van de geldsom facultatief worden gemaakt, d.w.z. afhankelijk van de mate van «schuld» van de veroordeelde aan de herroeping van het gratiebesluit, dan wordt een element van onzekerheid in de regeling gebracht hetgeen op justitiabelen een willekeurige indruk kan maken.

Artikel 18. Het Gratiebesluit 1887 bepaalt dat bij afwijzing van een gratieverzoek daarvan door het openbaar ministerie mededeling wordt gedaan aan de veroordeelde (zie artikel 14); het zegt echter niet hoe moet worden gehandeld indien gunstig op het verzoek is beschikt. Sedert lang is het gewoonte om van een besluit waarbij al dan niet onder voorwaarden gratie is verleend, afschrift aan de gegratieerde te doen toekomen, tenzij het collectieve gratieverleningen betreft. In artikel 18, eerste lid is deze praktijk thans uitdrukkelijk vastgelegd. Daarbij is rekening gehouden met het geval dat het verzoek om gratie niet was ingediend door de gegratieerde zelf maar door een derde. Aan deze derde wordt dan van het besluit kennisgegeven.

Het tweede lid van artikel 18 komt overeen met artikel 14 van het bestaande Gratiebesluit. In het derde lid van artikel 18 is onder meer bepaald dat in geval van voorwaardelijke gratieverlening alle voor de gegratieerde relevante mededelingen aan hem in persoon moeten worden betekend. Ook het vierde lid vormt de bevestiging van een reeds vele jaren bestaande departementale praktijk.

In artikel 18, eerste tot en met vierde lid, is het openbaar ministerie niet langer uitdrukkelijk genoemd als het intermediair waardoor de in dat artikel voorgeschreven kennisgevingen en betekeningen moeten geschieden. Dit laat de mogelijkheid open om bij voorbeeld afwijzingen van gratieverzoeken rechtstreeks aan de veroordeelde te doen toekomen.

Artikel 19. Dit artikel is ontleend aan het Gratiebesluit 1887 (zie artikel 16). In de nieuwe tekst is echter tot uitdrukking gebracht, wat reeds vele jaren praktijk is, dat voorstellen tot het ambtshalve in overweging nemen van de mogelijkheid van gratieverlening niet van de Kroon doch van het Departement van Justitie uitgaan. Het met Koninklijke machtiging buiten toepassing laten van een aantal artikelen nopens het inwinnen van advies zal zich kunnen voordoen in de gevallen waarin niet individueel maar collectief gratie wordt verleend.

Artikel 20. Het eerste lid van dit artikel is ontleend aan artikel 3, tweede lid, van het tegenwoordige Gratiebesluit. Het bevat een bijzondere waarborg indien gratie is verzocht van de doodstraf, opgelegd bij vonnis of sententie van de militaire rechter.

De Wet Oorlogsstrafrecht bedreigt in vele gevallen op de daar omschreven misdrijven naast levenslange of tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 20 jaar ook de doodstraf. Het is daarom wenselijk dat, indien de doodstraf werd uitgesproken door een der bijzondere rechtbanken, behalve deze ook het Bijzondere Hooggerechtshof wordt gehoord; hierin voorziet het tweede lid van artikel 20. Zie voor een vergelijkbare bepaling nog artikel 2, tweede lid, van het Bijzonder Gratieadvies Besluit 1943 (Stb. d64 jo. H18).

Het derde lid van artikel 20 kwam reeds in de toelichting op artikel 8 ter sprake.

Artikel 21. Dit artikel stemt overeen met artikel 17 van het bestaande Gratiebesluit; de redactie werd nog iets aangevuld.

Artikel 23. Gratieverzoeken die in behandeling zijn op het tijdstip waarop dit besluit in werking treedt zullen worden afgedaan volgens de op dat tijdstip geldende procedurele voorschriften. Mocht echter zo'n verzoek leiden tot verlening van gratie onder voorwaarden, dan zullen de in het ontwerpbesluit voorgestelde bepalingen op die voorwaardelijke gratieverlening (en haar eventuele herroeping) van toepassing zijn.

De Minister van Justitie,
Van Agt

De Staatssecretaris van Justitie,
H. J. Zeevalking